

Onderzoek Ondernemersklimaat Hogeschool Rotterdam

Marieke van der Weiden MA, Kenniscentrum Business Innovation,
Hogeschool Rotterdam

Rotterdam, juni 2018

praktijkgericht **onderzoek**

**Kenniscentrum
Business Innovation**

Inleiding

Hogeschool Rotterdam kent verschillende leertrajecten en vakken waarin ondernemerschap van studenten wordt gestimuleerd. In het kader van WERKplaats Nieuwe Bedrijvigheid is geïnventariseerd onder studenten en docenten hoe het ondernemerschapsonderwijs en het ondernemersklimaat binnen de hogeschool wordt ervaren. Deze rapportage beschrijft eerst de onderzoeksopzet en gaat vervolgens in op de mening van docenten en studenten. Afgesloten wordt met enkele conclusies.

Het onderzoek

1.1 Onderzoeksopzet

In de eerste fase van het onderzoek (april 2018) is het ondernemersklimaat binnen Hogeschool Rotterdam (HR) verkend. Er is aan alle onderwijsmanagers van opleidingen gevraagd in hoeverre er start-up trajecten of ondernemer gerelateerde vakken voorkomen in opleidingen en welke docenten kunnen worden benaderd voor het onderzoek. Uiteindelijk zijn er met vijftien docenten van verschillende opleidingen gesprekken gevoerd. Er is hen gevraagd op wat voor manier ondernemerschap voorkomt in vakken en opleidingen, hoe zij 'de ondernemende student' ervaren en wat volgens docenten verbeteringen kunnen zijn als het gaat om het creëren van een start-up/ondernemersklimaat binnen de HR. De gesprekken hadden een open karakter, er is niet met een vragenlijst gewerkt.

In de tweede fase (juni 2018) is onderzocht wat ondernemende studenten van Hogeschool Rotterdam vinden en wat zij verwachten van de hogeschool waar het gaat om hun ondernemerschap. Er zijn gesprekken geweest met een twintigtal studenten. Het gaat hier om studenten die deelnemen aan start-up/ondernemerstrajecten van Hogeschool Rotterdam en om studenten die ondernemen naast hun studie buiten hun opleiding om. Via een oproep op HINT (intranet) zijn studenten gevraagd deel te nemen aan het onderzoek. Er hebben zevenentwintig studenten op de oproep gereageerd. Uiteindelijk zijn er met drieëntwintig studenten gesprekken gehouden. Ook deze gesprekken waren niet gestructureerd. Gesprekken hebben face-to-face plaats gevonden.

1.2 Ervaring en mening van docenten

Docenten hebben het idee dat vakken en trajecten die gaan over ondernemen door studenten worden gezien als een leuk uitstapje waarin gesnuffeld kan worden aan ondernemerschap. Ook hebben zij het idee dat studenten voor ondernemerstrajecten kiezen omdat het gemakkelijk is; studenten hoeven bijvoorbeeld geen externe stage te lopen als zij voor het incubatortraject' kiezen. Volgens docenten worden studenten na verloop van een blok/curriculum weer in hun opleiding gezogen. Hierdoor verzandt het ondernemen vaak. Om allerlei redenen (nieuw semester, privé zaken) wordt dan de stekker uit een bedrijf getrokken. Student-start-ups krijgen mede daardoor niet voldoende *body*. Sowieso stellen docenten dat het merendeel van de opgerichte ondernemingen door studenten nauwelijks omzet genereren.

Volgens docenten ligt er een taak bij het management van de hogeschool om faciliteiten voor ondernemende studenten te verbeteren en ondernemen beter in te passen in curricula. Momenteel wordt bijvoorbeeld het stagelopen in een eigen bedrijf niet of nauwelijks ondersteund. Opvallend is ook dat docenten ervaren dat zij niet of nauwelijks als expert worden bevraagd door de student-ondernemers, terwijl sommige docenten zelf ook ondernemer zijn of er veel ervaring mee hebben; zij zien een docent als iemand die cijfers uitdeelt, niet als een sparringpartner of professioneel adviseur. Met andere woorden studenten hebben via HR toegang tot gratis kennis maar maken daar niet tot nauwelijks gebruik van. Docenten geven ook aan dat zij echte ambitie missen bij veel van de studenten. Zij hebben de indruk dat studenten bang zijn om echt te ondernemen, om naar buiten te gaan en op mensen af te stappen en om geld te investeren. Vrijheid wordt belangrijk gevonden voor ondernemende studenten maar docenten zien

ook dat teveel vrijheid niet het gewenste resultaat oplevert. Volgens hen durven studenten geen onderzoek te doen en komen ze met relatief magere resultaten of aantallen in respondenten terug naar de opleiding. Zij verbazen zich over het kwaliteitsniveau van studenten en het ontbreken van een vorm van doortastendheid. Docenten geven in het onderzoek aan dat er jaarlijks een handjevol innovatieve start-ups voorkomen in hun trajecten. Het gaat vooral om dienstverlenende start-ups en handel georiënteerde ondernemingen.

De docenten die mee hebben gewerkt aan het onderzoek zien vanwege werkdruk en budgetproblemen weinig echte initiatieven vanuit opleidingen (of groepen opleidingen) om ondernemerschap echt op de kaart te zetten. Onderwijsinnovatie staat op een laag peil. Er wordt niet écht buiten de gebaande paden getreden ook al doen de titels van vakken dat soms wel vermoeden.

Om het ondernemersklimaat van Hogeschool Rotterdam te verbeteren worden er door de bevraagde docenten een aantal oplossingen voorgesteld. Eén ervan is een marktplaats waarin start-ups en ondernemende studenten van HR zichzelf presenteren en waar andere studenten, docenten en partners aan kunnen haken als expert. De hogeschool zou volgens hen ook moeten werken naar grotere blokken per curriculum met meer flexibele roosters en vrij(er) in te vullen werkwijzen en toetsing. Ze geven verder aan dat omgeving waarin ondernemende studenten moeten werken niet dynamisch is: er zijn geen goede werkplekken voor student-ondernemers. Volgens de docenten zouden ondernemerstrajecten losgetrokken moeten worden van het merk Hogeschool Rotterdam om te kunnen slagen: nieuwe locaties, nieuwe lesinvullingen, open inschrijving en coaching vanuit de praktijk. Buiten dat stellen docenten dat studenten verplicht gesteld zouden moeten worden een bedrag in hun onderneming te steken zodat er echt commitment ontstaat.

Hieronder worden nog meer relevante resultaten die voortkomen uit de gesprekken met docenten opgesomd:

ALGEMEEN

- HR moet naar selectie aan de poort om kwaliteit te waarborgen in ondernemerschapsonderwijs en ondernemerstrajecten.
- HR kent haar student-ondernemers niet goed genoeg waardoor faciliteiten niet corresponderen met wensen van studenten.
- HR is teveel ingestoken op massaal onderwijs terwijl ondernemende studenten om maatwerk-onderwijs vragen.
- HR is te weinig competitief op internationaal niveau. Rondom ondernemerschapsonderwijs zijn er geen connecties met goede partneruniversiteiten.

START-UP OMGEVING

- Er zijn maar weinig studenten met relevante innovatieve ideeën. Studenten worden niet of nauwelijks uitgedaagd om zichzelf te overtreffen.
- Er is nauwelijks tijd om studenten tijdens hun studie persoonlijk te coachen en zo ondernemende studenten goed op weg te helpen.
- NHTV Breda is volgens docenten een aanrader als voorbeeld voor een dynamische start-up omgeving; daar komt men binnen in een 'start-up straat' waar studenten daadwerkelijk kantoor houden.
- Over het algemeen is het lastig verbinding te vinden en aan te gaan met andere studenten van andere opleidingen en domeinen.
- Over het algemeen houdt het begeleiden van ondernemende studenten op na een semester. Studenten wordt verder niet gefaciliteerd door HR in hun volgende stappen.

HOUDING STUDENT

- Het is moeilijk om van de 'systeem geconditioneerde studenten' een ondernemer te maken. Helaas staat reproduceren centraal en niet onderzoeken en construeren.
- Docenten merken dat studenten afhaken op onderzoek doen, ze vinden dat saai. Studenten zijn geconditioneerd op het (makkelijk) afleveren van producten.
- Dresscode en presentatie naar buiten toe. Studenten moeten zich beter profileren zowel in kleding als in voorkomen om serieus genomen te worden.

PARTNERS

- Pas bij een gebrek aan goede ideeën wordt er naar partners gekeken, terwijl partners vooral relevant zijn voor feedback en netwerk.
- Er wordt te weinig gedaan met partners. Ze zijn er wel maar kan veel meer uit gehaald worden; funding/ netwerk/ kennis /stimulans.
- Het vinden en binden van partners verloopt moeizaam. Partijen hebben een ander verwachtingspatroon en de kwaliteit van studentproducten is veelal ondermaats.
- Het is zaak door te pakken op het werk van studenten uit voorgaande blokken/leergangen. Bijv. scripties die geschreven zijn uit de kast halen en gebruiken.

OPERATIONEEL NIVEAU

- Docenten hebben geen idee wat andere HR opleidingen doen als het gaat om start-ups of ondernemen.
- De opleidingstitels *matchen* niet met wat studenten verwachten van een vak. De marketing zit wel goed, maar de inhoud vaak niet.
- Relatief veel problemen met de bezetting docenten versus aantal studenten wat begeleid moet worden.
- Docenten haken af in ontwikkeling van innovatieve plannen, het ontbreekt vaak aan tijd, geld en managementaandacht.
- Omdat docenten niet alle kennis hebben over de nieuwe onderwerpen is het zaak meer externe professionals aan te trekken. Daar is nu geen budget voor.
- Het is noodzakelijk om de maatschappelijke functie van Hogeschool Rotterdam beter te definiëren; verantwoordelijk zijn voor de dynamiek in Rotterdam.

MANAGEMENTNIVEAU

- Er is meer *support* nodig vanuit het management. Er zijn veel kansen en nieuwe innovatieve ideeën maar deze worden niet opgepikt of mogelijk gemaakt door het management.
- Er is nauwelijks steun van examencommissies als het gaat om stagelopen in het eigen bedrijf of het *runnen* van een start-up
- Er is geen steun vanuit de hogeschool als het gaat om ontwikkeling van eigen student bv's binnen de organisatie, terwijl zo'n kraamkamer ideaal zou zijn.

ONDERNEMENDE MINORS

- Het doel van ondernemende minors is veelal de levensvatbaarheid van een organisatie of idee bepalen, niet het zelf starten van een bedrijf. Ook wordt er te veel met fictieve cases gewerkt.
- Verdienmodel om zoveel mogelijk minors af te draaien in eigen huis is funest voor de start-up dynamiek. Die is gebaat bij een echte multidisciplinaire omgeving.
- Er bestaan zo'n tien minors ondernemen: ze lijken allemaal min of meer hetzelfde te doen en concurreren met elkaar.
- Er zijn onvoldoende doorgaande leerlijnen voor student-ondernemers: na een interessante minor moeten ze zich weer conformeren aan hun eigen opleiding.
- Minors worden door studenten niet zo zeer gekozen omdat ze interessant zijn maar omdat ze goed passen bij hun bijbaantje als het gaat om uur-indeling.
- Fieldlabs zijn een goed initiatief maar de titels dekken de lading niet. Er zou een nieuw programma moeten worden opgebouwd ipv oude materialen pakken en daar de titel fieldlab op zetten.

OPLOSSINGSRICHTINGEN

- Keuzevak 'ondernemen' zou het platform kunnen zijn om studenten van verschillende opleidingen bij elkaar te krijgen. Keuzevakken nu te beperkt ingezet op ondernemerschap en hebben een te korte looptijd.
- Ontwikkeling van *Exciting spaces* waarin studenten kunnen ontwikkelen en werken met partners en professionals (investeren, materiaal, netwerk).
- Incubator Academy versterken. Kijk naar Rockstart in Amsterdam : 100 studenten in een omgeving in 30 start ups > hoge standaard! Ook afgestudeerden tegen betaling toelaten.
- Op zoek gaan naar nieuwe insteken waar studenten probleem eigenaar zijn en docenten minder een zedende rol heeft maar meedeelt en meedoet in het proces.

- Fieldlabs staan nog in de kinderschoenen. Er zou een fysieke en online omgeving moeten worden gecreëerd met daarin een actieve rol van partijen.
- Het zou een idee kunnen zijn om betaalde opdrachten aan studenten te verstrekken. Geeft hen meer professionaliteit/serieus zijn.
- Samenwerking met RDM en WDKA en IPO en Business School moet worden opgepakt, dit kan zorgen voor nieuwe dynamiek.
- Er zou een marktplaats moeten komen met student start-ups. Niet alleen om goede teams te vormen, maar ook om andere studenten te laten aanhaken voor opdrachten.
- Wellicht moet er een systeem komen voor gastdocenten die als vaste partner aan de zijlijn van HR staan bij start-ups.

Vragen geformuleerd door docenten:

- Hoe kunnen partners actief worden betrokken als motivator voor student start-ups (sponsors, incompany aan de slag)?
- Hoe krijgen we de driehoek hustlers, hipsters, hackers bij elkaar voor een innovatieve dynamiek en effectieve start-up cultuur?
- Hoe kunnen we een professionele-ondernemende-creatieve attitude creëren bij zo veel mogelijk van onze studenten?

1.3 Ervaring en mening van Incubator studenten

In deze paragraaf wordt er een inzicht gegeven in de meningen van studenten die in de Incubator Academy zitten of hebben gezeten. Er is hen gevraagd waarom zij deelnemen aan dit traject en wat dat hen oplevert. Er is ook gevraagd wat zij missen in het traject.

De opbrengst uit de Incubator Academy is voor de studenten weinig relevant. De studenten die mee hebben gewerkt aan dit onderzoek vinden dat de inhoudelijke invulling van het Incubatortraject ondermaats is. Zij geven aan dat er te weinig begeleiding en feedback is. Er wordt alleen gevraagd: 'hoe sta je ervoor, wat ga je doen' maar er worden geen concrete tips gegeven. Verder geven de studenten aan dat er allerlei (voor hun gevoel) niet relevante taken toebedeeld worden aan hen zoals het bijhouden van de Incubator Academy website.

Volgens studenten zou de Incubator Academy moeten werken met een selectie aan de poort op thema's of sectoren om de kwaliteit binnen het traject te bewaken. Alleen de meest innovatieve plannen en producten in een categorie zouden in het traject mogen zitten. Het gaat er studenten vooral om dat zij kunnen werken met gelijkgestemden met eenzelfde ondernemende *drive* en *mindset*. Het zou ook goed zijn als er meer in (multidisciplinaire) teams kan worden gewerkt.

Studenten geven aan dat zij op zoek zijn naar een fysieke omgeving waarin ze kunnen werken. Studenten missen een plek om mensen te ontmoeten en uit te nodigen in een juiste sfeer. Locaties om te werken zijn er niet binnen de hogeschool, zo wordt er gezegd. Volgens studenten lijkt het alsof de HR werklocaties steeds verder de stad uit worden gedirigeerd waardoor deze onaantrekkelijk worden gevonden door hen. De locaties worden volgens hen steeds meer ingeperkt. Studenten zeggen 'lekker gemaakt te zijn' met het CIC (Weena). Zij geven aan dat zij er na zes maanden niet meer mochten werken wegens contracten met anderen. Er is nog maar plaats voor één groepje wat om onduidelijke redenen een *pitch* heeft gewonnen waardoor zij mochten blijven. De vervangende ruimte op Kralingse Zoom (een lokaal in de nieuwbouw op de zesde etage) vinden de studenten niet toereikend. Deze ruimte is volgens hen ondernemer-onvriendelijk. Er moeten achttien groepen zitten. Zij vinden dat het meubilair niet gemaakt is om uren op te zitten en de ondernemerssfeer is daar ook ver te zoeken.

Studenten in de Incubator Academy geven aan het lastig is om partners en *handjes* te vinden die hun onderneming verder kunnen helpen. Een enkeling is op zoek naar verbinding met andere studenten van andere opleidingen, dit mede omwille van budgettaire redenen. Men weet niet hoe ze andere studenten kunnen benaderen. Anderen geven aan geen verbinding te zoeken met andere studenten omdat ze in hun eigen/privé netwerk genoeg capaciteit kunnen vinden. Er is in het afgelopen studiejaar een pilot gedaan om

IFM-studenten te koppelen aan student-ondernemers. Dat is goed gegaan. Het is door studenten waardevol gevonden om met hen te werken aan financiën en verdienmodellen.

Over het algemeen willen studenten *coaches* aan zich gekoppeld hebben die uit het werkveld komen en die zij *on-demand* kunnen aanspreken. Mensen die hen écht verder kunnen helpen in financiering, testen, marketing en andere voortkomende problemen. Studenten zeggen een netwerk te missen en zouden graag een hogeschoolbreed platform zien waarop zij kunnen oproepen, delen en lanceren. Studenten geven aan een *buddy* te hebben gezocht om hen bij te staan in hun ondernemingen maar in het lestraject van de Incubator Academy wordt daar niets mee gedaan, zo vinden zij.

Nog wat relevante inzichten die voortkomen uit de gesprekken met studenten uit de Incubator Academy;

Wat is je voornaamste reden om mee toe doen aan Incubator Academy?

- Tijd hebben om aan bedrijf te werken zonder studiepunten te verliezen.
- De kans hebben om in de opleiding vorderingen te maken en ondertussen ondernemen.

Wat vindt je prettig aan het traject?

- Contact met andere ondernemende studenten
- Eigen tijd indelen
- Geen stage hoeven te lopen

Wat mis je?

- Investeerders
- Een dynamische fysieke omgeving
- Echt ondernemersgevoel
- (Vrouwelijke) coaches/docenten met voeling voor de praktijk
- Mensen die echt wat voor het ondernemerschap/product kunnen betekenen

Zou je met studenten van andere opleidingen samen willen werken?

- Ja, ik heb werk dat ik graag door andere studenten laat doen.
- Nee, ik heb externe partners die ik zelf heb gevonden.

1.4 Mening van overige ondernemende studenten

In deze paragraaf wordt een inzicht gegeven in de meningen van ondernemende studenten die niet verbonden zijn aan ondernemerstrajecten of ondernemergerelateerde minors van Hogeschool Rotterdam. Er is hen gevraagd hoe het ondernemen naast een studie verloopt, of zij een rol voor Hogeschool Rotterdam zien in hun ondernemersproces en in hoeverre Hogeschool Rotterdam hen zou kunnen faciliteren.

Ondernemende studenten geven aan dat zij hun studie hebben gekozen omdat er werd gedacht dat deze zou helpen met het ondernemen. In praktijk blijkt dat (voor hun gevoel) niet zo te zijn. In het onderzoek komt naar voren dat deze studenten hun studie matig vinden en dat zij vinden dat zaken slecht geregeld zijn voor ondernemende studenten. Zij vinden de lessen onpraktisch en niet gericht op *skills* van ondernemers. De studenten vinden dat er geen verbinding is met het echte bedrijfsleven en hoe zaken er in de echte wereld er aan toe gaan. Er wordt volgens hen in opleidingen veel theorie uitgelegd maar er is geen praktische toepassing.

Studenten die 'van huis uit ondernemend zijn' zitten over het algemeen niet in ondernemerstrajecten van HR. De grootste reden is een wantrouwen van de kwaliteit die de hogeschool kan bieden, zo komt in het onderzoek naar voren. Een andere reden is onbekendheid met de mogelijkheden. Het draait bij deze studenten om de perceptie dat school gaat over 'kaders en grenzen' en ondernemen over 'vrijheid en risico'.

De bevroegde studenten geven aan het idee te hebben dat het ondernemersklimaat op Hogeschool Rotterdam ondermaats is. Hun mening wordt gekleurd door een dagelijkse strijd die zij zeggen te ervaren rondom de afweging óf werken aan de opleiding óf aan de onderneming. Deze studenten geven aan het als

bijna onmogelijk te ervaren om als ondernemer mee te draaien in het normale lesrooster. Ondernemende studenten vinden hun opleiding zonde van hun tijd, zo geven ze aan. Er zijn veel tussenuren die niet effectief ingezet kunnen worden voor hun onderneming. Deze studenten pleiten voor flexibele roosters, een andere beoordeling, digitale onderwijsmodules en maatwerk. De studenten zijn het beu constant te moeten lobbyen over waarom zij niet aanwezig zijn in lessen en waarom hun studie vertraagd raakt.

Bijzonder is het dat juist deze groep erg actief gereageerd heeft op het verzoek op HINT mee te werken aan het onderzoek over het ondernemersklimaat op Hogeschool Rotterdam. Er zou kunnen worden aangemerkt dat juist deze groep wel om hulp en faciliteiten vanuit de hogeschool willen hebben maar dat zij zich niet gehoord voelen. Deze groep zoekt hulp buiten de hogeschool om, zoals trajecten van de Erasmus Universiteit, gemeente Rotterdam en start-up foundations.

Als er wordt gevraagd hoe zaken beter gefaciliteerd kunnen worden dan geven studenten aan dat het optimaliseren van het hogeschool ondernemersklimaat voor hun gevoel zit in zaken als: meer vrijheid voor studenten, digitale overzichten van lesstof, meer interactie met student/docent op professioneel niveau, betere communicatie over praktische zaken en lesstof via een digitale applicatie.

Hieronder worden meer resultaten uit de gesprekken met ondernemende studenten beschreven.

Hoe pas je het ondernemen in je studie als het gaat om tijd en motivatie?

- Ondernemende studenten missen relatief veel lessen en zeggen niet overweg te kunnen met verplichte vakken.
- Ondernemende studenten moeten relatief veel lobbyen om docenten te overtuigen van het ondernemerschap en waarom zij daar tijd voor nodig hebben en dus lessen missen.
- Ondernemende studenten houden hun ondernemerschap veelal geheim voor opleiding en klasgenoten.

Hoe is de connectie met andere studenten (uit je klas of opleiding)?

- Ondernemende studenten vinden wel aansluiting bij de klas maar niet op een ondernemende *mindset*. Zij vinden het lastig om op level te komen met andere studenten.
- Ondernemende studenten zouden willen werken met studenten met dezelfde ambitie en mindset en zijn voorstander van het bijeenbrengen van studenten met een *entrepreneurial* attitude.
- Ondernemende studenten zijn een voorstander van het organiseren van groepen ondernemende studenten die anders het lesprogramma in gaan dan het reguliere programma.

Hoe is je contact met docenten?

- Ondernemende studenten hebben soms contact met docenten in privétijd. Ze geven aan dat docenten wel mee willen in bedrijvigheid maar dat altijd buiten school om lijkt te gaan.
- Onbegrip heerst, docenten willen studenten in (verplichte) lessen hebben en dat geeft op den duur allerlei trammelant.

In hoeverre is ondernemen in je opleiding een thema?

- Studenten hebben in jaar 1 het vak ondernemen gehad wat volgens hen totaal onrealistisch was. Te veel fictieve cases, terwijl ondernemen juist creatie is en het afwegen van zulke zaken.

In hoeverre heb je gehoord van ondernemerstrajecten of minors of keuzevakken van Hogeschool Rotterdam die te maken hebben met ondernemen?

- Een deel van de ondernemende studenten heeft niet van Incubator Academy gehoord, noch van andere ondernemerstrajecten binnen HR.
- Een deel van de ondernemende studenten willen zich niet verbinden aan Incubator Academy of andere trajecten omdat ze te weinig vertrouwen hebben in de kwaliteit van trajecten van HR.

Hoe kom je aan netwerk voor je ondernemen/onderneming?

- Een deel van de ondernemende studenten zoekt geen netwerk op school. School is volgens hen geen ondernemen. 'School is een systeem waarin studenten vastzitten', zo wordt er gezegd.

- Een deel van de ondernemende studenten zoekt connecties binnen de HR die de onderneming kunnen helpen maar weten de ingangen niet te vinden, noch bij docenten, noch bij studenten.

In hoeverre zou je gebruik willen maken van werkplekken voor ondernemende studenten die de hogeschool zou kunnen faciliteren in de toekomst?

- 'Thuis is fijner, goedkoper en efficiënter', zo wordt er door een deel van de studenten gezegd. Daar kan geen andere locatie tegenop.
- Een deel van de ondernemende studenten zouden graag een *hub* zien met meerdere locaties in de stad waarin veel interactie is met coaches en waarin de focus ligt op praktisch en digitaal.
- Over het algemeen zijn ondernemende studenten bereid om een symbolisch bedrag in te leggen per maand als daar een dynamische ruimte op locatie voor gefaciliteerd kan worden.

Wat kan Hogeschool Rotterdam doen om je beter te faciliteren?

- Ondernemende studenten claimen vrijheid nodig te hebben en een gefaciliteerde dynamiek om in te ondernemen. Contact met andere studenten en andere bedrijven is daarin essentieel.
- Ondernemende studenten zien graag een vrije vorm ontstaan in hoe ondernemende studenten hun studiepunten kunnen verdienen.
- Ondernemende studenten vinden dat er teveel wordt vastgehouden aan een leertraject in weken terwijl een ondernemer maatwerk nodig heeft.
- Studiepunten gelden als leidraad terwijl dat volgens deze studenten niet relevant is, het zou eerder moeten gaan om innovatie en inbedden van ideeën in een instituut.
- Volgens ondernemende studenten zou er gewerkt moeten worden aan het opnemen en uitzenden van lessen zodat studentondernemers op elk tijdstip hun lessen kunnen volgen.
- Een instituut zou ondernemende studenten veel meer eigen verantwoordelijkheid moeten geven en geen vakken verplicht stellen.

Heb je tips voor de invulling ondernemer gerelateerde vakken?

- Studenten stellen voor om ondernemende studenten in het eerste jaar een webshop/website op te laten zetten die over de jaren door het curriculum mee reist als project en platform.
- Studenten vinden het vreemd dat er in de minors die gaan over ondernemen met groepen moet worden gewerkt terwijl iedereen een eigen bedrijf heeft waar deze aan wil werken.
- Minors ondernemen zijn ingestoken op multidisciplinaire opstelling, maar uiteindelijk zitten zij vooral met studenten *international business*, *small business* en *CMS*. Dat *matcht* volgens hen niet.

1.5 Conclusie

In dit onderzoek komt naar voren dat zowel docenten als studenten verbeteringen noodzakelijk achten als het gaat om het bevorderen van het ondernemersklimaat van Hogeschool Rotterdam. Voor docenten gaat het vooral om het verbeteren van de attitude van studenten. Deze zouden zich meer moeten ontwikkelen tot ondernemer en veel meer doortastend moeten optreden. Studenten vinden de begeleiding binnen de trajecten niet optimaal maar zitten vooral verlegen om dynamische omgevingen waarin ze kunnen werken met gelijkgestemde studenten. Buiten dat claimen studenten meer vrijheid en een netwerk van professionals die hen helpen nodig te hebben. Een kanttekening van docenten daarin is dat meer vrijheid niet automatisch leidt tot betere resultaten.

Zowel docenten als studenten geven aan op zoek te zijn naar een marktplaats-achtig platform waarin aanbod, oproepen, partners, praktijkexperts en communities bij elkaar komen. Docenten en studenten zien voordelen in zo'n platform als het gaat om elkaar vinden en het (re)presenteren van hun organisaties naar externe partners en partijen. Studenten geven aan samen te willen werken met studenten van andere opleidingen mits dat concrete waarde voor hun organisatie oplevert. Ook docenten delen die mening maar zijn nog vooral bezig met het matchen van studenten van opleidingen die sowieso al min of meer met elkaar te maken hebben. Volgens docenten en studenten wordt het pas echt interessant als commerciële studenten worden gematcht met vastgoed-, fiscaal-, techniek- en rechtstudenten.

Naast het vormen van een marktplaats claimen ondernemende studenten nieuwe lesvormen nodig te hebben. Zij zijn een voorstander van niet-verplichte lessen, digitale lessen en het verkrijgen van

studiepunten op een andere manier dan de reguliere student dat doet. Ook docenten zien graag een verandering die moet leiden tot een minder modulaire houding en indeling van lessen en toetsvormen. Zij pleiten o.a. voor langere semesters waardoor studentondernemingen meer inhoud kunnen krijgen omdat er langer aan gewerkt kan worden. Docenten vinden ook dat er vanuit het management gekeken moet worden hoe het ondernemerschap binnen de hogeschool beter gefaciliteerd kan worden. Het gaat dan vooral over het kunnen oprichten van student bv's en het kunnen stage lopen in eigen onderneming. Buiten dat zijn beide partijen een voorstander van strenge selectie in ondernemerstrajecten. De docenten zien dat o.a. gebeuren aan de hand van een investering die studenten zouden moeten doen waardoor risico wordt verhoogd en er meer commitment ontstaat. Studenten vinden het vooral van belang dat zij omgeven worden door gelijkgestemden met eenzelfde *drive en mindset*. Studenten geven aan ook best te willen betalen voor bepaalde faciliteiten of omgevingen waarin zij kunnen werken mits iedereen op hetzelfde niveau opereert.

Om een nieuwe ondernemende dynamiek te creëren denken zowel de docenten als de studenten dat het belangrijk is '*energizing spaces*' te creëren in de breedste zin van het woord. Dit betekent dynamische fysieke en online omgevingen waarin gewerkt en gediscussieerd kan worden en waar ondernemers, studenten, partners, docenten en experts elkaar in een prettige sfeer kunnen ontmoeten. Zowel de studenten als de docenten hebben het idee dat zo een omgeving compleet los getrokken moet worden van het merk Hogeschool Rotterdam. Studenten hebben het idee dat een op zichzelf staand merk hen beter zal motiveren dan de omgeving en de perceptie die heerst rondom het fenomeen hogeschool. Docenten hebben het idee dat er zo een merk kan ontstaan wat op den duur erg relevant is voor de positie van Hogeschool Rotterdam voor een dynamische Rotterdamse stad.

Bijlage

TABEL 1 Studenten die deel hebben genomen aan het onderzoek

	BEDRIJF	CORE-BIZ	KVK	STUDENT*	OPLEIDING	INCUBATOR
1	VAN DAM SOLUTIONS	WASTE REDUCTION	2016	Student 1	International Business	
2	ARTS HOSPITALITY	HORECA EN PERSONEEL	2015	Student 2	Commerciële Economie	X
3	BUREAU TOMOV	DETACHERING ICT	2017	Student 3	Commerciële Economie	
4	CASA RON	IMPORT VOEDING	2018	Student 4	Fiscaal Recht	
5	CONSTRUCTO	BOUWSECTOR SOFTWARE	2016	Student 5	Commerciële Economie	
6	DAARO ROTTERDAM	FLEXIBEL WERKEN	2015	Student 6	Management Economie en Recht	X
7	DESIFASHION	KLEDINGDESIGN	2017	Student 7	Small Business	
8	DUTCHGREENHUB	FLEXIBEL WERKEN	2016	Student 8	Management Economie en Recht	X
9	GOODFOODHOOD	INTERFACE APPLICATIE / WASTE REDUCTION	2017	Student 9	International Business	
10	GRIJFF TRADING	BITCOINS / GOUDHANDEL	2015	Student 10	International Business	
12	LODGINGMATE	INTERFACE APPLICATIE HOUSING-HOLIDAY	2017	Student 11	International Business	
13	MAXIMUM SPORTS	SPORT EN BEGELEIDING	2017	Student 12	Commerciële Economie	
14	MYNIGHT	DATA APPLICATIE HORECA	2017	Student 13	Small Business	X
15	OMA'S POPUP	SOCIALE-ECONOMISCHE PROJECTEN	2016	Student 14	Small Business	X
16	ORGANIC DAILY	IMPORT VOEDING	2017	Student 15	Commerciële Economie	
17	RODSTAD	KLEDINGDESIGN	2016	Student 16	Human Resource Management	
18	SPORTVERGELIJKER.NL	SPORT EN BEGELEIDING	2017	Student 17	Human Resource Management	
20	TABLET STUDENT	SOCIALE-ECONOMISCHE PROJECTEN	2016	Student 18	Small Business	
21	TECHNO-010	DANSEN EN UITGAAN	2015	Student 19	Sport - en Leisuremanagement	
22	UFODRONE	DRONE FOTOSERVICE	2018	Student 20	Small Business	
22	XZINA	KLEDINGDESIGN	2018	Student 21	Fiscaal Recht	
23	ZAVIMED	VERKOOP MEDISCHE INSTRUMENTEN	2016	Student 22	Commerciële Economie	

* Om privacyredenen hebben wij de namen van de studenten vervangen.

